

Қазақ тілі мен әдебиет пәнін оқытудағы жаңашылдық

Нуракова Гулнара Сатыбалдиновна
Қарағанды облысы білім басқармасының
Балқаш қаласы білім бөлімінің
«Әлімхан Ермеков атындағы мектеп-лицейі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Бұл мақалада, ең алдымен, мектепте қазақ тілін оқыту мәселесін мұғалім тұрғысынан қарастыруымыз керек. Мұғалімнің кәсіби қызметінің мақсаты-оқушылардың қоғамда табысты әлеуметтену, еңбек нарығында белсенді бейімделу қабілетін қалыптастыру. Бұл мақсатқа жетуге мамандандырылған білімге көшу ықпал етеді, сондықтан қазіргі мұғалім өзінің кәсіби қызметінде оқытуға дәстүрлі ғана емес, сонымен қатар оқытудың инновациялық әдістерін де енгізіп, мұғалімдердің біліктілігін арттырып, осылайша жаңа жағдайда жұмыс істеуге дайындалуы керек. Өз жұмысында сыни ойлау технологиясын және "сыни ойлау технологиясы арқылы сабақта оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту" (RWCT жобасы арқылы) проблемасымен жұмыс жасау қоршаған әлемге бейімделуге мүмкіндік береді. Себебі сыни ойлау әдістемесі белсенділікті, тәуелсіздікті, жауапкершілікті дамытуға бағытталған. тек оқу процесінде ғана емес, сонымен қатар кейінгі өмірде де қажет болатын қасиеттер. Сондықтан қазақ тілін сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдана отырып оқыту бір мақсатқа бағынады: оқушыларды "ояту", оқылатын материалға деген қызығушылықты ояту, әр түрлі мәселелерді шеше алатын шығармашылық тұлға жасау. Ол үшін сабақта оқулықтар, үлестірме материалдар, қосымша дайындамалар ұсынылады. Материалды зерделеу кезінде студенттерге проблемалық тапсырмалар қойылады, олар жауаптарын өздері табады. Материалды бекіту үшін кластер құру қолданылады – тақырыптың негізгі бағыттарының символдық бейнелері бар кестелер. Сауалнама кезінде кластерлер "жабық", яғни белгілерсіз және "ашық", яғни тақырыпты ішінара түсіндіреді. Осылайша, оқушылар жаңа нәрсені үйрену, тану ғана емес, есте сақтау, ойлау қабілетін дамытуға екі есе мүмкіндік алады. Мұндай сабақтарда студенттер оқу процесіне қызығушылықты арттырады, көбірек білуге, жақсы жауап беруге деген ұмтылысты көрсетеді.

Келесі, қазақ тілін оқытуда дамытушылық оқыту технологияларын қолдану тиімділігі кем емес. Өз жұмысында мәтінді талдау бойынша жұмыс кезінде студенттердің ассоциативті ойлауын дамытуға көп көңіл бөлінеді. Сабақтарда келесі технологиялар сәтті қолданылады:

- Топтық;

- Тұлғаның шығармашылық қасиеттерін дамытуға бағытталған дамыта оқыту жүйесі;

- Оқытуды дараландыру технологиясы;

- Жобалық технологиялар (бұл тәжірибе жобалық технологияларды сабақтарда да (зерттеу жобалары), сондай-ақ сабақтан тыс іс-шараларда да белсенді пайдалануды көздейді (сценарийлер әзірлеу және осы сценарийлер бойынша іс-шаралар өткізу).

Мысалы, қазақ тілі сабағы 4 кезеңнен тұрады: "тақырыпқа қызығушылық шақыру"; "тақырыпты ұғыну"; "тақырыпқа батыру"; "Рефлексия". Әр сабақ тақырып бойынша жобалық қызметпен аяқталады. Ең көп таралған заманауи технологиялардың бірі-модульдік оқыту, онда проблемалық және жеке-жеке тәсіл қолданылады. Модульдік технология оқытудың икемділігін, жеке тұлғаның жеке қажеттіліктеріне бейімделуін, оның дайындық деңгейін қамтамасыз етеді. Осылайша, қазақ тілі сабақтарында сөйлеу әрекетінің 4 түрі қолданылады: түсіндіру, тыңдау, оқу, жазу, сөйлеу. Тақырыпты ашу үшін белсенді әдістер мен әдістер қолданылады. Әр модульдің соңында бақылау жүргізіледі, яғни әр оқушы сабақ материалын қандай деңгейде меңгергенін көрсететін диагностика. Жеке тұлғаға бағытталған оқыту технологиясына сәйкес сабақтар жеке тұлғаның шығармашылығына жағдай жасау арқылы өткізіледі, оқушылардың өзін-өзі ашу, өзін-өзі тану мүмкіндігі қамтамасыз етіледі. Жалпы, инновациялық технологиялар оқушыны оқу іс-әрекетінің субъектісіне, өзін-өзі анықтауға және өзін-өзі қамтамасыз етуге ұмтылатын адамға айналдырады. Осылайша, қазіргі заманғы оқыту технологияларын қолдану оқыту сапасының жақсаруына, оқушылардың сабақтағы жұмысының тиімділігіне және оқушылардың оқытылатын пәнге тұрақты қызығушылығына әсер ететін оқыту әдістерінің кең жиынтығын қолдануды қамтиды деп қорытынды жасауға болады.

Әрбір мұғалім өзінің кәсіби қызметінде балалардың білім алу қажеттіліктерін ескереді: егер Сабақтың тақырыбы жақсы меңгерілсе, дамытушы және озық сипаттағы материалдар қосылады; егер жеке оқушылар нашар меңгерсе, жеке жұмыстар жүргізілуде, жеке топтық сабақтар ұйымдастырылуда. Тапсырмаларды мұғалімнің оқушыға көмек көрсету дәрежесі бойынша, тапсырманы орындау кезінде оқушының Тәуелсіздік дәрежесі бойынша саралау шешуші рөл

атқарады. Бұл әсіресе әлсіз студенттер үшін өте маңызды. Мұғалімнің міндеті-бұл оқушыларды орта деңгейге жеткізу, оларды ұтымды ақыл-ой іс-әрекетінің тәсілдеріне үйрету. Жұмысты уақыт өте келе оқушылардың Тәуелсіздік деңгейі жоғарылап, мұғалімнің көмегі төмендейтін етіп ұйымдастырыңыз.

Мықты оқушыларға жоғары қиындықтар, шығармашылық сипаттағы стандартты емес жұмыстар қажет. Бұл олардың оқу мүмкіндіктерін барынша арттыруға мүмкіндік береді, сондықтан мұғалім балаларды әртүрлі конкурстарға тартуы керек, стандартты емес сабақтар (пәнаралық байланыстары бар сабақтар, әдеби-музыкалық композициялар, сабақ-концерттер) өткізуі керек, оқытудың жаңа формалары мен әдістерін, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануы керек. оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыру үшін ойын.

Мұғалім өз уақыты мен оқушылардың уақытын тиімді пайдалануға тырысуы керек. Сабақтар қолжетімділік, ғылыми, даралылық, сабақтастық, коммуникативтік дағдылар мен ойлау логикасын дамыту қағидаттарына негізделеді.

Мұғалім әр сабақтың жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған тәрбиелік әлеуетін пайдалануы керек, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін перспективті әдістемелік әдістерді қолдануы керек: кластерлер, инсерт, кестелерді толтыру, аялдамалармен оқу, бірлескен іздеу, кросс-пікірталас, дөңгелек үстел; ТРИЗ элементтерін қолданады (өнертапқыштық мәселелерді шешу технологиялары): "таң қал!" (көрнекті қазақ қайраткерлерінің өмірбаянымен танысқан кезде), "қателік жібер!"»; классикалық дәрістерді оқыту, аудиовизуалды техникалық құралдарды қолдана отырып оқыту, тестер, жобалар әдісі.

Жаңа технологияларды қолдану:

- балалардың қызығушылығын арттырады және тереңдетеді;

- өзіндік танымдық іс-әрекет (оқуға баулу, білімқұмарлықты дамыту, ой-өрісін кеңейту), сыни ойлау саласында құзыреттілікті қалыптастыру арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытады;

- оқушыларға үлкен көлемдегі ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын, зерттеу дағдыларын (мәселені көру және оны шешу жолдарын белгілеу), коммуникативтік дағдыларды (топтардағы жұмыс) алуға көмектеседі.

Инновациялық технологияларды пайдалана отырып оқыту нәтижесінде оқушылардың ойлау қабілеті артады, оқушылардың қазақ тілі бойынша білім, білік және дағдыларды меңгеруі қамтамасыз етіледі.

Қазіргі студент әр түрлі ақпаратты қолдана білуі керек, қоғамда әлеуметтенуі керек. Демек, инновациялық технологияларды пайдалану бүгінгі күні өзекті болып табылады, өйткені көптеген адамдар үшін

ақпараттық кеңістік қолжетімді, қызықты және пайдалы болып табылады. Инновациялық технологияларды қолдана отырып, мұғалім оқытылатын пәнге деген қызығушылықты арттыруға және тереңдетуге мүмкіндік алады, ал өз кезегінде қарапайым жалпы білім беретін мектептің оқушысы оқуға итермелейтін инновациялық жағдайларда жұмыс істей алады.

Мұндай технологиялар мен олардың әдістерін қолдану оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырады, сәтті оқу іс-әрекетінің мотивациясын арттырады, өз іс-әрекетінің нәтижелері үшін жеке жауапкершілікті қалыптастырады, оқушылардың жеке жас ерекшеліктерін ескереді, яғни. оқытуды тұлғаға бағытталған етеді.

Сабақтарда және одан тыс жерлерде сабақтармен өзара әрекеттесу, сабақта студенттердің ынтымақтастығын қамтамасыз ету үшін мұғалім сенім атмосферасын, мұғалім мен оқушы арасындағы өзара құрмет сезімін тудырады, оқушыларды белсенді тәуелсіз қызметке тартады. Семинар, сабақ-зерттеу, сабақ-сынақ сияқты жұмыс түрлеріне ерекше орын бөлуге болады. Олар материалды шығармашылық тұрғыдан түсінуге, білім алуда оқушылардың тәуелсіздігін тәрбиелеуге, монологиялық сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға, тілдік материалды талдауға үйретеді. Сынып сабақтарында топтық жұмысты жүзеге асыруға болады, бұл ұжымдастыруды тәрбиелеуге ықпал етеді, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ашуға және көрсетуге жағдай жасайды. Сонымен қатар, мұндай сабақта оқушы – оқушылардың ынтымақтастық атмосферасы құрылады, ал тестілеу кезеңінде кеңесшілер мен көмекшілердің қатысуы мұғалім – оқушылардың ынтымақтастығын қамтамасыз етеді.

Әр түрлі мүмкіндіктері мен бейімділіктері бар жеке оқушылардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін олар балаларды әртүрлі шығармашылық конкурстарға тартады: эссе, жобалар, зияткерлік ойындар, мәнерлеп оқу конкурстары, олимпиадалар, тіл білімі бойынша әртүрлі деңгейдегі ойындар.

Мұғалімдер өздерінің кәсіби қызметінде қиындықтарға кезігеді: жеке оқушылардың танымдық іс-әрекеттің қиындықтарын, толыққанды балалар өмірінің алаңдаушылығын, үлкендігін біле алмауына байланысты оқушылардың оқуға деген қызығушылығы мен білімге деген қажеттілігін дамыту әрдайым мүмкін емес балаларға үйрену және есте сақтау қажет мектеп материалдары. Дегенмен, біз өз жұмысымызда жалпыадамзаттық қажеттіліктерге (оқу материалының жаңалығы, практикалық ойын-сауық, материалдың сәйкес келмеуі) және оқушылардың жас және жеке ерекшеліктеріне сүйене отырып, оқу материалын құрылымдау, әртүрлі ақыл-ой білімдерін уақтылы ауыстыру арқылы оқуға деген ұмтылысты ынталандыруға тырысуымыз керек.